

מעולפת ספירים

במשנתו של הבעש"ט הק'

ג' טעמים נאמרו בקרבנות

על המזבח עלו חמישה מיני קרבנות: עולה, חטאת, אשם, תודה¹ ושלמים, כשבמשמעותה של הקרבת קרבנות אלו נאמרו בעיקר שלוש נימוקים²:

א. דעת הרמב"ם³ היא, שמטרתם להרחיק את האדם מעבודת עבודה זרה.

ב. דעת הרמב"ן⁴ בזה היא, כדי לעורר את האדם לתשובה, אחרי שיחשוב שכל מה שעושים לבהמה היו צריכים לעשות לו⁵.

ג. דעת בעל העקדת יצחק⁶ היא, על מנת שיוכל האדם להכיר טובה לבוראו באמצעות מתן תשורה.

האמת היא כי בפנימיות העניינים הרי שלוש ההסברים הללו טובים סביב רעיון מרכזי אחד המתאר את ההיקשרות והקירבה לבורא אותה האדם רוכש בכל אחד מהמצבים בהם הוא יכול להיות מצוי, אותם הוא חווה באמצעות הבאת הקרבן והקרבתו על גבי המזבח⁷.

היקשרות זו כוללת בריחה מכל פולחן אחר [טעם הרמב"ם⁸], התמסרות עצמית מוחלטת בדמיון

הקרבנות דאם אדם חטא בהמה מה חטאה. ויתבאר לדעתי על פי המשל הידוע **מהבעל שם טוב** לאחד שמרד במלך, והמלך נשאו על כל השרים ועבדי המלך, והכוונה שאם היה ממתיו היה הצער לפי שעה, משא"כ אם מטיב עמו להרבות לו עוד יקר וגדולה, על ידי זה יגדל צערו הלך וגדול כל ימיו, ויבש ויכלם האין העיו פנים נגד מלך רחמן כזה, שלא די שלא מיסרו בעונש המגיע אלא עוד מנשאו לגדולה, ואתמר ביה **משימה דרבינו הקדוש מו"ה דוב זלה"ה** לפרש בזה משוך חסדך לידעך אל קנא ונוקם (זמר כל מקדש) כידוע, וואמ"ן זלה"ה (ייטב לב ר"ם ויקרא) פירש בזה הפסוק (תהלים צ"ח ח) אל נושא היית להם, ר"ל שנשא אותם, ובוהו ונוקם על עלילותם שזה הוא הנקמה שלהם. עכ"ק.

ועל פי זה "ל גם כן **בענין הקרבנות** כי אם אדם חטא מהראוי היה לשחוט אותו על חטא שחטא, כאשר אמרה מדת הדין נפש החוטאת כו' (ירושלמי מכות פ"ב ה"ז), וכאשר אמרו בזוהר (משפטים ק"ח ע"א) על הפסוק (משפטים כ"ט) וזבח לאלקים יחרם כידוע, אמנם ה' הטוב הרוצה בטובת עמו החיותים על פני האדמה, כאמור (יוחזקאל י"ח ט) כי אם בשבוב בדרכיו וגו', על כן צוה להביא תמורתו קרבן ונצרה לו לכפר עליו, ו**ממילא כיון שאדם רואה את גודל חסדי השם שיוכל לצאת ידי חובתו על ידי הבאת בהמה תמורתו לקרבן, הלא בוודאי יבוש ויכלם, ויכנע לבו האין העיו פנים נגד מלך הרחמן הטוב ומטיב לנו, ויתודה ויבכה אל עונותיו ויכופר לו.**

⁷ שער מ"ח.

⁸ כי קרבן מלשון קרובה. ספר הבהיר סימן מו (טו). זוהר חלק ג. הא. ש"ה במסכת תענית (יר"א. ב). פרי עץ חיים שער התפילה פרק ה.

⁹ ולכן א"ש שהיא שייכת אף היום כשאין ע"ז, כי עדיין המושג 'עבודה זרה' בוודאי קיים גם היום.

¹ כאן מדובר על מין החי, בנוסף לאלו ישנם ממין הצומח חמשה מיני מנחות: נדבה, סולת, מחבת, מרחשת, חלות ריקין.

² ואף שהתודה נקראת אף היא שלמים, מ"מ היא נקראת ג"כ קרבן בפני' שהרי היא טעונה לחם (עשה ויקח מנחות. אות א).

³ ישנה גישה נוספת. והיא של רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי מאמר שני כה-כו, וכע"ז ב"זוה"ר פ"ר ויצא נדך קסד ע"ב.

ובכללות ישנם ט"ו טעמים, ואלו הם: א. לדיבוק השכינה בישראל. ב. כלפי עובדי עבודה זרה שנהגו בקורבנות (רמב"ם). ד. זהירות משגגות. ה. מיעוט תאוות. ו. החייאת הכהנים. ז. אש המזבח מכלה את יצר הרע. ח. סוגי קורבנות כלפי חלקי עבודה זרה. ט. זיכרון האדם והקרבתו לה'. י. ייחוד וקירוב. יא. תמורת הנפש כנגד מידת הדין. יב. התעוררות לתשובה (רמב"ן, תורה שלמה ח"ה מילואים א). יג. לתקן את הגלגול שבבעל החיים שקרב (מדרש תפלות ענף לגלגלים. הובא באוצר ישראל ערך תיקון). יד. הכרת תודה (עקדת יצחק). טו. סדר טוב בחיי האומה (רבי יהודה הלוי).

⁴ מורה נבוכים ח"ג פל"ב, וז"ל: היה תנוג המפורסם בעולם כולו הרגיל אז הקרבת מיני בעלי החיים. לפיכך לא חייבה חכמתו יתעלה שיצווה אותנו בעזיבת כל מיני העבודות הללו ולהזניחם ולבטלם, לפי שזה היה אז מה שלא ייתכן לקבלו לפי טבע האדם. ולפיכך הניח אותם מיני העבודות, והעבירם מהיותם לנבראים ולדברים דמוינים - לשמו יתעלה.

⁵ ריש ויקרא (א. טו).

⁶ וראה מה שביאר בזה בספה"ק קדושת יו"ט (פר צ"ג) ע"פ דברי מרנא הבעש"ט נבג"מ וז"ל: והנ"ל בס"ד, בהקדם לפרש מה שחקרו בענין

הקרבת בהמה [טעם הרמב"ן¹⁰], והכרה נחרצת בנצחיות וכוללותו של הבורא יתברך, וכי כל הטוב הקיים בעולם - בסיבתו [טעם העקדת יצחק¹¹].

התקרבות זו של האדם להש"ת, יכולה להיעשות בהרבה דרכים ואופנים, כשלפי רבינו הבעל שם טוב זיע"א על האדם לאתר את מצבו הספציפי, ולהתחבר דייקא מתוכו לבורא יתברך, כשבאופן כללי ישנם חמישה מצבים המקבילים לחמש סוגי הקרבות, וכפי שנמנה ונבאר אותם בהמשך.

"ובקשתם משם את הוי"ה א-להיך"

מקורו של רעיון זה, נמצא לפי רבינו הבעל שם טוב זיע"א, בפרשת ואתחנן: "ובקשתם משם את הוי"ה א-להיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך", כשהמילה "משם" שאינה מתארת מיקום מסוים, מראה על הדרישה והחיפוש מכל נקודת מבט, ומכל מצב בו עלול האדם להימצא.

כך מביא נכדו בעל הדגל מחנה אפרים¹² בשם סבו הבעל שם טוב זיע"א¹³: "כמו שאמר אדוני אבי זקני זללה"ה ובקשתם משם את ה' אלהיך וגו', משם דייקא פירוש ממקום שאתה שם"¹⁴.

רעיון זה מוסבר אצל כמה מספרי החסידות¹⁵, המבארים כי הקשר שבניינו לאבינו שבשמיים נעוץ ב"חלק א-לוה ממעל" הנטוע בתוך ליבנו¹⁶, באותו חלק שאינו נתון

לשינויים ותמורות, אותו חלק שאין כל חטא ועוון המסוגל לפגום בשלימותו¹⁷, ולכן בקשת הקירבה אל האלוקות [ובקשתם משם את הוי"ה א-להיך] ובעקבות זאת המציאה [ומצאת], אינם אמורות להיעשות אלא על ידי הפתיחות אל תוך תוכו של האדם [כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך¹⁸], מה שמביא אותנו להסיק כי זה כלל לא משנה מהי המציאות החיצונית, אלא רק מה קורה בליבנו פנימה, כשהסקה זו היא המתפתח לגאולה¹⁹ - אולת הפרט והכלל.

חמשת השלבים של רבינו הבעל שם טוב זיע"א

בתורת הקבלה, כידוע, מופיעים שבע מידות עליונות אשר דרכם מנהג הש"ת את עולמו, כשעיקרם הם החמש הראשונים: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות, למעט שתי מידות שאינם נמנים בפני עצמם, שהם מידת היסוד המתאר את המכלול המלא ואת מערכת היחסים ההדדית הפורה שבין החמש, ומידת המלכות המציינת את העולם עצמו - את הכלי בו חלים אותם הנהגות.

רבינו הבעל שם טוב זיע"א, רואה בחמשה הנהגות אלו, כמו בכל דבר, ביטוי בחמשה מסלולים שונים הקיימים בתהליכי הנפש של האדם המכוונים בלשון קדשו: 'צער', 'קבלת צער', 'תפילה', 'שועה' ו'הודיה', כשהנהגות אלו מושפעים אלינו דרך חמש המידות העליונות מתתא לעילא.

¹⁰ תשובה אינה באה דווקא על חטאים, אלא היא כוללת כל הקרבות אל הבורא, וכן מובא מהרה"ק בעל התניא ז"ל (ליקוטי תורת דרושים לשבת שובה) בזה"ל: כי הנה תשובה אינה מעבירות שבידו דוקא אלא תשובה היא להשיג נפשו שירדה מטה מטה ותלכשה בדברים גשמיים אל מקורה ושרשה לדבק בו ית' לבטל רצונו מפני רצון עליון ולכן ניתקנו עשרת ימי תשובה ויוה"כ פ"ג עם לצדיקים גמורים כי זה כל האדם.

¹¹ וא"ש לפי"ז טעם הבאת חטאת ואשם שבפשוט אינם באים על הכרת תודה, אך לפי"ז א"ש שאף הם באים על הכרה במציאותו של הש"ת שנתרחק האדם ממנו ע"י החטא.

¹² פרשת חוקת.

¹³ וכן איתא בספר"ק מאור עינים (ליקוטי דף צ"ד ע"ג) בזה"ל: מאמר הבעש"ט נבג"מ, ובקשתם משם את ה' א-להיך משם דייקא מבחינה שאתה שם.

וכן מובא ב"ב בספר"ק תולדות יצחק (פ"ר וי"א) בזה"ל: וכמו שאמר מרן הבעל שם טוב הקדוש נבג"מ זוקללה"ה ז"ל על הפסוק (דברים ט"ו) ובקשתם משם פירוש משם מכל מקום ומכל בחינה שתייה, משם תבקש את ה' א-להיך ע"כ ודפח"ה.

¹⁴ כמובא בספר אמת ואמונה קאצק (עמ' ע"ה) בזה"ל: ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. מה זה משם. וגם ומצאת צריך לומר לבסוף, אך משם פירושו מעומק הנקודה הפנימית שבלב, ועל ידי זה ומצאת כי תדרשנו שתמצא מציאה יקרה היינו שתתאוה לדרוש בכל לבבך ובכל נפשך בכל פעם יותר ויותר.

¹⁵ כמובא בספר רמתים צופים (תנא דבי אליהו, פרק ה) בזה"ל: וגם שמעתי

עוד מפי אדמו"ר זוקל"ה מפרשיסחא כדברים האלה על פסוק (דברים ט"ו) ובקשתם משם וגו' היינו כל החכמות והחקירות להשיג השם ויחודו נקרא משם היינו ממקום אחר. אבל האמת לאמיתו הוא במקומו משם היינו בלבנו. שכאשר יטהר מדותיו כראוי כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות אז ימצא בלבו אלהותו יתברך וזהו המציאה שתדע שיש לך לבקש ולחפש ולדרוש בכל לבבך ובכל נפשך עד כאן.

וכן מובא בספר שיח שרפי קודש (פ"ר ואתחנן) בזה"ל: ובקשתם משם את ה' אלהיך. בשם ה"ר בנימין מפרשיסחא ז"ל, ובקשתם משם, הפי' מן הלב שלך בעצמך תוכל לבקש את ד' א' והבן.
¹⁶ כמובאר בגליונות לפרשת ת"ת יצא וכו' תשא.

¹⁷ כמש"כ בספר רמתים צופים (תנא דבי אליהו, פרק ב) בזה"ל: ועוד שמעתי מפה קדוש של אדמו"ר זוקללה"ה מפרשיסחא ובקשתם משם את ה' אלהיך כי תדרשנו בכל לבבך (דברים ט"ו) שזהו הוא המציאה שלך שתדע שאין לדרוש רק מלבך האלהות כי מילת משם. היינו מאותו הדבר שהוא חוץ ממנו מכל הבריאה ואחר כך תמצא ותדע שאין לך לדרוש רק מלבבך כאשר תתקן השבע מדות שלך כמו שכתב הרבינו תם ז"ל.

¹⁸ כמש"כ בספר"ק אמרי אמת (פ"ר צפ"ט) בזה"ל: תכלית הגלות היא שנדע שהשינה בגלות, וכי ובקשתם משם את ה"א ומצאת, למצוא את ה"א, לדעת שהקב"ה הוא בכל מקום, זה הוא מפתח הגאולה, כי אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה"א ומשם יקחך ואי' בשפ"א מה בקצה השמים דבקצה הארץ הוה ליה למימר אלא שזה רמז שגם השורש של בני' בשמים הולך עמנו בגלות, בגלות מתחזקים בזה שידעיים שהקב"ה הוא בכל מקום, אין מסתיירים הסתר יותר ממה שיכולים להבקייע ולעבור.

עיקרי הדברים מובאים בספר 'דברים נחמדים' בלשון הבא:

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם' וגו'. איתא בגמרא¹⁹ העולם הזה נברא בה', ופירש הבעל שם ע"ה, כי העולם הזה מנתנה בחמשה דברים, צער, וקבלת צער, ותפילה וישועה, והודיה. ופירש הרב לפי סדר הגבורות מתא לאילא, כי הצער נמשך מהוד שהוא קו שמאל נמשך מהגבורה, 'כל היום דוח'²¹, וקבלת הצער שהוא מקבל באהבה, שהוא מבין שהכל בחסדו יתברך שמו, הגדול, כי דרכו להיטיב, ואהבה גימטריא אחד, נמצא מקשר עצמו באחדות והוא נצחי, אם כן זאת הקבלה נגד מידה השניה, ותפילה היא התחברות, והוא קו האמצעי המחבר שני הקצוות לאחד והוא קו הרחמים, אם כן זו התפילה נגד מדה השלישית תפארת, וישועה הוא מצד הגבורה, כמה דתימא²² 'גבורות ישע ימינו', כי הישועה הוא מצד הסמכת הגבורה, כי התחלת הדין הוא מצד הגבורה ואחר כך כשנמתק הגבורות נמשך הישועה, אם כן ממילא הישועה מצד הגבורה, והודיה היא מצד החסד שעשה עמו הקב"ה, אם כן הודיה היא מצד החסד":

שמחת הנשמה וצער הגוף

מובא בכתבי הראי"ז²³ כי עיקר תכליתו של הבורא בבריאת העולם הייתה על מנת שיוכל להטיב עם בראיו. אלא שרצה שתהיה ההטבה שלימה, ועל כן ברא אותו 'נשמה בגוף' שהיא צורה בה דבטחך לעמול על מנת

להשיג את אותה הטבה, כך שכאשר נשיגה נרגיש כאילו היא מעשי ידינו ופרי עמלינו.

מהות האדם אינה אלא הנשמה שבו המהווה חלק מהבורא האחד והיחיד²⁴, רק שלהיותו נמצא בתוך כמה וכמה לבושים המקיפים ומסתירים עליה, לכן הוא חווה את עצמו ואת כל מה שמסביבו כנפרד וכפרטי, בשעה שהאמת היא, שכל ההווה כולה אינה אלא אחת ויחידה, והיא: הבורא יתברך אשר אין כל מציאות אחרת מלבדו, וכמואב מהרה"ק מקצאק ז"ע²⁵.

זהו הביאור ההולם לדברי זוהר הקדוש המובאים בכתבי הראי"ז²⁶, שהקליפות שבעולם העשייה נקראים 'עצב', ומהם נמשך העצבות והצער²⁷, כלומר, עולם העשייה הוא בעצם תיאור לדרך החוויה השגרתית בה אנו חשים את המציאות כמכלול של הרבה פרטים נפרדים וזרים זה לזה, כשראייה זו בעצם מסתירה מאחוריה את המציאות האלוהית האמתית - כדוגמת 'הקליפות' המכסות על הפרי, והיא זאת שמניעה את הרגשת החסר שבעצרו, כהגדרתו של הרה"ק בעל ה'אהבת שלום' ז"ע²⁸.

תורת החסידות, מרתה לגלות בנו את נשמתנו זו, כך שנבוא לחיות את העולם דרך זווית ראייתה שלה, וככל שיותר נפנים ונחדיד בתודעתנו רעיון זה, נתמלא כולנו בתחושת שמחה ושבועות רצון, שהרי בה בעת שהאדם חווה בתודעתו את בלעדיותה של החוויה האלוהית האינסופית,

¹⁹ בסוף ספר גנזי יוסף.

²⁰ מנחות כט ע"ב.

²¹ איכה א ג.

²² תהילים כ ז.

²³ עץ חיים שער הכללים פ"א.

²⁴ ראה בהרחבה על עניין זה שהנשמה היא ממש חלק מהבורא ית' בהקדמתו של בעל הסולם לספר הזוהר, ובשאר כתביו.

²⁵ ראה בספר **אמת ואמונה** (קאצק, עמי ע"ה) וידעת היום וגו' אין עוד הפיי שאין בכל מציאות העולם שום מציאות לבתי מציאותו יתברך לבד, וכל מה שאדם רואה בעיניו הנשמות אינה מציאות כלל, כי רק מה שרואה בעיניו השכליות זוהי מציאות.

²⁶ כ"כ בשער **המסוקים** (פרשת ורוא): לפי שנודע ענין קללת חוה, (בראשית ג) בעצב תלדי בנים. גם קללת אדם, בעצבון תאכלנה. ובספר הזוהר בסוף פרשת וקהל אמרו על פסוק בעצב תלדי בנים, שהוא סוד לפתח חטאת רובץ, שהם **הקליפות שבעולם העשייה, הנקראים עצב**, ונקראים חטאת רובץ כפתח. ונודע כי אין שליטת הקליפות אלא בעולם העשייה. וכבר נתבאר אצלנו, כי נדב ואביהו, הם בחי' נפש של אדה"ר, ובהם שלט העצב הזה, ומבטא אתרן אביהם.

עוד כתב (שם, מס' סי' יז): ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה: הענין הוא, שבשבת שיש אל המלכות הנקרא ברכת ה', שפע מה"ר, מתעשרת ממש, וזו לא יוסיף עצב. כי אין אחיזה אל החיצונים שהם הקליפות הנקראים עצב, בה.

²⁷ ראה מ"כ בשער **הגלגולים** (הקדמה כ"ז): ועיי' שער הגלגולים - הקדמה לח) בזה"ל: ולפי זאת הפעם הראשונה שיצאתי מעמקי הקליפות, לכן יש לי טורח גדול להכניע את יצרי, וזאת היא סבת העצבות והדאגה שיש לי תמיד בעצמי. ואל"כ, כי אין עונותי נחשבים כ"כ לפני השי"ת, כמו עונות זולתי, לפי שאני עדיין בלי הקליפות, וצריך טורח גדול לצאת מתוכם, ולולי זה נמטע בקלות גדול הייתי יכול להיות חסיד גדול כפי גודל נשמותי, רק מפני היות זו פעם א' שיצאתי מבין הקליפות. וענין זה אירע לדוד המלך ע"ה, כמבואר אצלי במקום אחר.

²⁸ בעל **האהבת שלום** מגדיר בספרו ש'צער' הינה הרגשת החסר של הנפש, ו'שמחה' לעומתה הינה הרגשת השלימות, ואלו דברי קדשו (בראשית): הנה ידוע שעיקר העצבות שבאה לאדם הכל הוא מצד שחסר לו איזה דבר, וכל החסרונות שיש לאדם הכל הוא מצד שעדיין לא זכה לבחינת כל ברכת יעקב אבינו ע"ה, על דרך שאמר (בראשית לב יא) וכי יש לי כל. כי כשאין לאדם לבחינת כל אזי נדמה תמיד בעיניו שחסר לו שום דבר, ועדיין אין לו שלימות כל צרכו, וממחמת זה בא לעצבות, וזו היא זוכה האדם לבחינת כל אזי הוא תמיד בבחינת הסתפקות, ואף על פי שחסר לו איזה דבר הן בגוף והן בממון, אינו מרגיש החסרון, על די בחינת כל שיש בו, על דרך הכתוב (דברים טו) תל תחסר כל בה, ואזי שורה עליו שמחה עצומה, וזהו עיקר המנוחה.

וראה מש"כ בספה"ק **סידורו של שבת** (תלך ראשון, שורש השישי, ע"ה) בזה"ל: א"ר שמעון ביותר צריך הכתוב לדוד במקום שיש בו חסרון כ"ס. ופי' המפרשים לאו דזקק חסרון כ"ס אלא ה"ה ריבוי הצער, עכ"ל. והסיבה לך היא כי גם הצער היא חסרון פנימי וכנ"ל.

והוא חש כמרכיב חלק ממנה, או אז נפרד הוא ממילא מכל רגשות הצער והעצבות, ומתמלא באנרגיה חיובית של הרגשת שמחה ושלימות.

ההזדהות

איתה הרגשה שיש לנו - כאילו עולם זה שלפנינו הוא האמיתי - היא זאת שמונעת מאתנו להתקרב ולחוות את אחדותה של ההוויה האלוקית היחידה. אנו כביכול מודים ונכנעים למציאות הנקלטת במוחנו - באמצעות חמשת חושינו - כאילו הייתה היא אכן המציאות האמתית, בעוד שאינה אלא מכלול תוצאות הגדרותיו של השכל האנושי המוגבל, ועל ידי כן מרגישים אנו חסרים.

לעומת

זאת כאשר יחוה האדם את המציאות האמתית, הוא יחוש את הישות האחת והיחידה, את אותו הוויה אלוקית אינסופית אשר היא הכול והכול היא, או אז ממילא יפוג כל צער מליבו, ויהיה הוא אך ורק שמח בחלקו.

אלא

שעל מנת להשיג זאת נדרשים - לפי הבעל שם טוב - חמישה שלבים, המקבילים כאמור לחמש מידות ההנהגה העליונה:

א. הוד - לתקן את כניעה זו לעולם על ידי עצם השאיפה לצאת מתוך²⁹ [=צער].

ב. נצח - לבטוח בנקודת המבט הכוללת והנצחית של הבורא, הרואה את המרחב הכולל, המראה בוודאי על תועלתו של המצב העלול להצטייר בעינינו כלא טוב, ובמקביל לנצח את תחושת הצער והחסר [=קבלת צער].

ג. תפארת - לחבר בין הרצון האישי לקבלת השפע לבין הרצון האלוקי להשיפע - וזאת על ידי התפילה אל הבורא לשנות את המצב מתוך רחמינו [=תפילה].

ד. גבורה - להכיר בישועתו של הבורא - חדירת השפע לתוך כלי הצמצום [=ישועה].

ה. חסד - להתחבר ולהכיר בשפע האלוקי מתוך הרגשת שלימות ושביעות רצון שאין בה תחושת חיסרון³⁰ [=הודיה].

ההקבלה בין חמשה שלבים אלו לחמשת הקרבנות

כאמור חמשת הקרבנות המוזכרים בפרשתנו מקבילים המה לחמשה שלבים אלו, וכדלהלן:

א. מידת ההוד רומזת על קרבן החטאת הבא מתוך הרגשת האדם שחטא וסטה מההכרה והחויה האמתית³¹.

מכלבל אותו באופן אחר, כל אחד לפי דרכו בכדי שיהיה מניעה לעבודת השם, ותמיד **מכניס את האדם בעצבות העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו. לזה בא הכתוב לרמוז לנו שיהיה האדם תמיד בשמחה לקיים דברי בן זומא** (אבות ד, א) איהו עשיר השמח בחלקו, וזאת יסייעו לעבודת השם בלי שום מניעה שבעולם.

³¹ כמש"כ **הרשב"י היוש** (באשית פרק לט): חשוב הדבר לחקור את מושג ה"חטא" בהתאם למחשבת הלשון העברית, שכן על - פי זה יתקבל גם המושג של הפכו, מושג החיים המוסריים. בשפות אחרות החטא הוא זה שטוען כפרה, אך מושג זה איננו כולל בעיקר הוראת חטא. **אנחנו מעינים להבליט את הקריבה שבין "חטא" ל"חטה". "חטה" להוציא דבר מחוץ שהוא שייך אליו, וביחוד: גחלים כנעירות מתוך האש, אפשר שזו גם הוראת "חטא":** להפסיק מהאש את המתחם לאישיותו, להפסיק אותו מאותה אש, מסילון האש של אותו יסוד שנועד לתפוש את כל לבנו, לעורר, להחיות ולדקק את כל הויתנו. הגחלת שפקעה מהאש, עתידה לכבות. כל כוח מכוונת, שנבסר למרותה של אותה אש אלהית, יחיה וישגי את תועלתו, כל נטיה שאינה נתונה לאותה אש הופכת לחטא. רשאים אנחנו לומר כי היסוד שנועד לשלוט על כל הויתנו הרי הוא נמשל לאש. הן גילויי האלהות נקראים: "אש אוכלת" (דברים ה, כד), "אשדת" (שם לו, ג), לאש זו נתמסר בכל הויתנו, כל עוד אנחנו מסורים לה, הרי אנחנו נקיים מסכים, האש האלהית תבער בנו ומתכוננו, אנחנו י"חם אשה לה" (ויקרא יא, א): מפרנסים את הכוח האלהי עלי אדמות, כל הפוקע משאז זו הופך עמום ומתקלקל, אם החומר אינו מרכבה לכוח האלהות, אם אינו "קדוש", הרי הוא הופך בהמי: "קדש" כל היוצא מהאש האלהית, נמסר לאש התאוה, עד שהוא הופך עמום, בלתי מואר, בלתי מלווה מאותה אש שנועדה ללבן אותו. **מכאן יובן הדבר שכל מעשה הקרבנות אינו אלא תקון סמלי של היחס שנתקלקל על - ידי החטא. אם זה היה על עצמו של החטא ש"חלב וכליות" שלנו לא נמסרו מאכל לאש**

²⁹ וראה מה שביאר בעניין זה בספה"ק **קדושת לוי** (קדושה וביעית, חטבה) ו"ל": קידוע **אם חסר לאדם איזה דברים שצריך כגון שהוא רעב וצמא או חסר לבושים, אזי יש לו השתוקקות שיתמלא רצונו וחסרונו ויש לו מזה צער שחסר לו הדבר מה שנפשו משתוקק עליו וגם יש לו צער ורעבון וצמאון בעצמו, ואם בא לחם ומים ממקום רחוק אף על פי שלא אכל ושתה עדיין כבר יש לו שמחה שיועד שיש דבר שימלא חסרונו. אמנם עדיין הוא רעב וצמא ואחר שאכל ושתה יש לו שמחה מה שהוא שבע והשם יתברך הויה את צמאונו. וכל זה באדם החסר ואינו יודע האיך למלאות חסרונו, כגון ההולך במדבר ונפשו ויאין לחם ומים ובגד ללבוש יש לו ב' מיני צער. אחד, שנפשו משתוקק שימלא חסרונו לרעבון וצמאון וללבוש ואחר שהשם יתברך הזמין שבא אדם מרחוק והביא מה שחסר לחם ומים ולבושים, אזי כיון שרואה שישנו לפניו הדברים שימלא חסרונו ומים שישנו פת בסלו תיכף יש לו שמחה כיון שרואה שבידו למלאות רעבונו וצמאונו, ואף על פי שלא אכל ושתה ולבש תיכף ומיד מחויב ליתן שבה והודיה לאל בורא שמים וארץ אשר המציא לו שיהיה חסרונו ומים שישנו פת בסלו ומרעבון וצמאון בעצמו יש לו קצת צער. אמנם אחר שאכל ושתה ולבש אזי יש לו גם התענוג שהוא שבע ורוה וטוב לב וצריך לברך להבורא ברוך הוא על השביעה כמאמר הכתוב (דברים יח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו'. אמנם מי שהוא בישוב בביתו הכל מוכן לפניו אזי קודם שאכל ושתה אין לבו תאב רק לאכילה ושתיה ואחר שאכל ושתה הוא שבע וברך את ה' ועל אלו הולכי דרכים וחסרים ומחל יש להם שני השתוקקות כאשר ביארנו לעיל ושני מיני שמחות על אחד שהמציא האיך למלאות חסרונו ואחד המילוי החסרון בעצמו.**

³⁰ כתב בספה"ק **אורח חסד** (פיר קרח) בזה"ל: **הנה האדם נכרא בעולם הזה לעבוד את הבורא ה', רק היצר הרע מכלבל את האדם על יום במחשבות אחרות, אם האדם הוא עשיר מכלבל אותו באופן זה, ואם הוא עני**

ב. מידת הנצח משקפת את קרבן האשם הבא לבטא את חובתו של האדם לאמת ונאמנותו אליה.³²

ג. מידת התפארת מתארת את קרבן העולה המבטא, מחד, את צורך הנפש לעלייה והתקדמות³³, ומאידך את הביטול והשיעבוד המוחלט ה'כליל' לרשותו ולרצונו של הבורא.³⁴

ד. מידת הגבורה מבטאת את קרבן התודה שאף היא סוג של שלמים, ובאה לבטא את הרגשת התודה הבאה מתוך אותה הרגשה של שלימות³⁵.

ה. מידת החסד מורה על קרבן השלמים הבא מתוך הרגשת שלימות ושביעות רצון שאין בה תחושת חיסרון³⁶.

שהרי הוא שלם ביחסו אליהם; כך: "האנשים האלה שלמים הם אתנו" (בראשית לז, כא); אין הם מתייחסים אליו כן, שיחסר לנו דבר בעינים.

מבצע של שלום אין דבר מתמלא מחסרון חברי - אלא הדברים משלמים זה את זה. כבר הוכחנו (ישורון, כרך ח' עמ' 626) על יסוד קירבת "שלם" ו"צלם": שלום אמיתי אינו רק חוסר הפרע הדדית - אלא התאמה הרמונית פנימית אין הדברים מסודרים זה בצד זה - בשכונת חיצונית גרידא; אלא הדברים מכוונים זה כלפי זה בתיאום אורגני הדדי.

עתה קרבן שלמים נובע מתוך הרגשת שלמות. קרבן עולה מבקש את קירבת ה' על יסוד הצורך בקידוש המעשים; קרבן מנחה מבקש את קירבת ה' - תוך השלטת רצון ה' על נכסי הקיום והאופי; ואילו קרבן שלמים מבקש את קירבת ה' - על יסוד שביעות רצון שיש בה תחושת חסרון; להשלמתה חסרה רק קירבת ה' - והיא המתבקשת בקרבן זה. **שלמים הם השיא של השקפת החיים היהודית. לא בעצב, אלא בשמחה יימצא הגשם אל ה'; ושמתת חיים באור פני ה' היא עבודת ה' שלמה.** מקריב הגשם מבקש את ה' - ולא מבקש דבר מידיו; שהרי אין הוא חסר דבר, ואף אין עליו חובת תודה על אושר מיוחד במינו. הנה זו משמעות קרבן שלמים.

קרבן שלמים הוא קרבן יהודי מובהק (השם פיו בראשית מ, א). לשיטה אחת בזרמים שט"ז, הקריבו בני נח עולות, ולא שלמים. דבר זה נדרש מן האמור בשיר השירים ד, טז: "עורר צפון ובואי תימן". "עורי צפון" פונה אל בני נח: "תתנער אומה שמעשיה בצפון"; "בואי תימן" פונה אל ישראל; "ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום". הנה אומה: בני נח דרשו את האל בחשכת החיים של בחינת צחות לילה (עלה בצפון); ייחודה של היהדות - שהיא דורשת את ה' בקרן אור בהיר של בחינת צחות היום (לשלמים אל נתיחת צד בעורה). שיטה זו תואמת, כנראה, את הדין שנתקבל להלכה - "שלמי נכרים עולות"; נכרי מביא רק עולות בבית המקדש; ואפילו שלח קרבן בתורת שלמים, אומדן את דעתו שכונתו לעולה (מנחות ע"ב ע"ב).

כאמור, **שלמים נובעים מהרגשת האדם, שאין הוא חסר דבר בעולמו.** ומכאן האלכה, ש"אונן אינו משלח קרבנותיו"; ביום שמת קרובו של אדם (בעל ואשה, כל ואם, בן ובת, אח ואחות), הרי הוא קרוי "אונן" בצערו; ביום זה אל יבוא קרבנו לבית המקדש. הלכה זו נאמרה תחילה ביחס לשלמים: "שלמים" כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן; אך היא נוהגת גם בשאר קרבנות; והיא אמורה גם בקרבן פסח, אם המקריב הוא אונן בחצות; שהרי זו השעה שנתחייב בה להקריב את הפסח (זבחים ע"ב ע"ב - ק ע"א). **קרבן שלמים מבטא הרגשת שלום - וכל עצמו נובע ממנה;** אך הרגשה זו לא תחסר גם בשאר קרבנות: "שלמים קרבנו - כל קרבנות שהוא מביא כשהוא שלם הוא מביא ואינו מביא כשהוא אונן" (שם). אין לבוא אל שער המקדש בלב קרוע; **רק אדם שהוא שלם עם גורלו ימצא את הדרך לקירבת ה'.** לנחם אבליים וכואבים ולהקל על ייסורייהם - דעות אחרות רואות בכך את שיא האלחוט שליוחותם; אך במקדש ה' ה' תנאי קודם של פעילותו, כי לא בא המקדש לנחם על כאבו; אלא הוא נתן לאדם עוז ותעצומות לעבוד את ה' בשמחה. השמחה שרובה במקדש, ואדם ישאב בו אומץ ותושיה, שכן מקדש ה' הוא משכן ידעות תורתו (ראה פ"י לקמן י"ט).

האלהית, הרי תיקון החטא הוא בהחזרתם לאש האלהית. כל הווייתו (נפש) מסורה לה; וכתוצאה מכך כל איברינו (איברים) מסורים לאשו. נתנית איברים על גבי האש היא תוצאה ישירה לנתינת דם על המזבח (ראה גם לעיל ג' ז).

32 ראה להלן.

33 ע"י מש"כ **רש"ר הירש** (ויקרא פרק א); **אגולים לפרש "עולה" במשמעות "כליל"**: קרבן העולה כולו באש. אך כמעט ואין לכך סימוכין בשורש "עלה". הן זה פירוש "תבוא בכלל אלו - קבר עלות גדים בעתו" (אזוב, ה); תגיע לקבר בשלמות עילאית ("כלה" - כדרך שתבואה בשלה עולה לשלמות נעלה יותר. ודאי אין מדובר שם בהשמדה, ההקשר כולו סותר פירוש זה. וענין זה, כנראה, גם "אל - תעלני בחצי ימי" (תהלים קב, מה); אל תשאני אל על, אל תעלני מן הארץ. אך שמא: אל תשאני מכאן, אל תסלקני מן הארץ. נושה אפוא את שמות שאר הקרבנות: חטאת, אשם, שלמים, תודה, מנחה; כולם מורים על סיבת הקרבן ותכליתו; אף אחד לא נקרא על שם פעולה מיוחדת הנעשית בקרבן. **משום כך נראה לנו, שעולה נובעת מן הצורך והשאיפה לעלות ולהתקדם.** כבר הערנו במקום אחר (פ"י בראשית כ"ב ב): כל חומר שאיננו חי נכנע לכות משיכת האדמה; ומכאן השקפת השפה העברית: היא מתארת כל התפתחות לפריחה ולחיות, לרוחניות ולטוב - לא כתתקדמות - אלא כעליה והתרוממות (השם "עולה", "תעלה"). **המביא עולה יודע, שהוא זקוק ומסוגל להתקדם אל הטוב והאחלה וכו'.** מכל מקום המביא עולה יודע, שהוא נמנע מלמלא את חובתו; ותכלית העולה להזהיר ממחמדים לעתיד; אולם כל מילוי חובה הוא התקדמות חיובית; יש בו משום עליה בשלמות מסורתית, והוא צעד נוסף במעלות המוסר, המביאות לידי קירבת ה'. **קרבן עולה הוא קרבן העליה וההתקדמות; ושם זה מבטא את יעוצמו של הקרבן - את סיבתו ואת תכליתו.**

34 ראה להלן.

35 ראה מש"כ **רש"ר הירש** (ויקרא פרק ז); אם על - תודה יקריבו. דין קרבן שלמים כבר נתבאר לעיל בפרק ג. קרבן זה מבטא את האדם, המבקש את קירבת ה' מתוך מצב של שלמות כאן הכתוב פותח בקרבן תודה, שהוא סוג מיוחד של שלמים. **המביא תודה זכה במצב של שלמות - אחרי שהיה בסכנה וניצל ממנה;** כגון "יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא" שצריכים להודות, שכתוב בהן: "יורד לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם, ויובחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברה"ם" (תהלים קו, כא - כב ורשי"א כא). משפט הנטאי "אם על - תודה יקריבו" מתייחס אל "תורת זבח השלמים"; ולמדנו מכאן, שתודה היא אחד ממניי השלמים.

36 וכמש"כ **רש"ר הירש** (ויקרא פרק ט); **שלמים.** **שלם מתאר מצב שאין בו חסרון;** כך: "אבן שלמה" (דברים פ"ב טו). ועוד: **זו וגם משמעות "שלם" האמור על אדם: הוא מתאר מצב, שהאדם לא יחוש בו חסרון מכל בחינה; דבר לא יחסר לו בכל מקום ובכל עניין הקשור עמו;** כך: "ובאי יעקב שלם" (בראשית ל"ב ו' וע"פ ר"י ש"ס). "שלם" הוא אפוא מושג יחסי: תחילה הוא מצייין את מצבו של חפץ ביחס לחלקיו; כן הוא מתאר את מצבו של אדם ביחסו לסביבתו ולענייניו. אך לפרקים נדרים אין הוא מתאר את מצב האדם - אלא הוא מתאר את מצב סיבתו וענייניו: שלמים הם ביחסם אליו -

קבלת צער [מידת נצח] - אשם

כיון שהפנים האדם את מצבו הלא-טוב, עליו לאמץ לעצמו את ההכרה באחדותו ונצחיותו של הבורא, להשתדל כמה שיותר להשיג את ידיעתה המוחלטת, על ידה יקבל הוא את צערו כאילו היה הדבר הכי טוב כעת בשבילו³⁹.

את זה יעשה באמצעות מידת הנצח שבו המולידה את תחושת הביטחון בבורא⁴⁰, כי מידת הנצח מתארת את חוזקת התמימות⁴¹ שבעל-זמניות שבבריאה, ובאמצעותה ניתן לחוות את כוחו האינסופי הנצחי של הבורא יתברך שהוא היה הווה ויהיה⁴², לראות את הנבחנתו של הבורא הבוחן הכול בצורה כולית וכוללנית, ולבטוח בו שכל מה שעושה הרי זה בוודאי לטובה⁴³. זהו השלב השני: 'קבלת צער'.

שלב זה מקביל לקרבן אשם, הבא לבטא את חובתו של האדם לאמת ונאמנותו אליה⁴⁴, וכיון שמצד האמת

הזכר כבר לעיל, שהזדהות האדם עם הפילוג שהוא חווה בעולם, כאילו היה הוא המציאות האמתית, היא זאת שמונעת ממנו לחוות את אחדותה של ההוויה האלוקית היחידה. אנו כביכול מודים ונכנעים למציאות הקלטת במוחנו כאילו הייתה היא אכן המציאות האמתית, בעוד שאינה אלא מכלול תוצאות הגדרותיו של השכל האנושי המוגבל.

מידת ההוד והכניעה שבנפש האדם היא זו אשר מביאה לו את הצער, וזה השלב הראשון: 'צער'³⁷.

שלב זה הינו מוכרח על מנת שיוכלו להתפתח השלבים הבאים. כלומר, האדם צריך להכיר בריחוקו מהדיקויות בנשמתו ובאלוקים על מנת שישאף לחתור לשם. עליו להכיר בצער שיש לו כתוצאה מריחוקו מהבורא, ולשאוף לשינוי של מצבו זה.

לשלב זה מקביל קרבן החטאת, הבא מתוך הרגשת האדם

וראה עוד מה דאיתא בספה"ק **וישר דברי אמת** (אותם מב) וז"ל: "והענין הוא שקודם כניסתו למקוה צריך לשוב לבו בקרבן, ומקבל עליו עול מלכות שמים לעובד פשעיו, ומעתה מוכן לעבוד השי" באהבה חסד, ויראה גבורה, בכדי שיוכל השי" להתפאר תפארתו בו, כמו שאמר הכתוב (ישעיה ט"ו א) 'ישראל אשר בך אתפאר, וימסור את עצמו על קדושתו ועל ידו זה ינוצח נצח הסטרא אחרא בבטחונו בהש"ת ששיב את נדחו, וצריך להודות הוד לו שניצול ממצולות ים, ואז הוא נכלל בכלל צדיק יסוד יסוד עולם, ואז על ידי זה יתגדל ויכר כבוד מלכותו מלכות ית"ש לעולם ועד."

⁴¹ ראה ספר השורשים לרד"ק ערך נצח.
⁴² האחרונים עמדו על הגדרת מושג האמונה, ואמרו: **האמונה, זהו כשרון מיוחד שבטבע האנושי התרומם מעל לכל הזמניות ולכיון את רוחו אל הנצחיות, היינו לצורך את הרגשותיו אל הנצחי אין סופי** (ראה בספר תורת הפלוסופיה של ר"ח קרקוש, בהקדמת המתרגם).

⁴³ **לכן מידת הבטחון היא מידת הנצח** (ראה עשרת ישועה - וראו). ומובא מהאר"י הק' (ענין במחברת הקדוש שער יציאת מצרים דף פא וכוונתו סדר של פסח דף טא) שבמידת נצח מחשבים את השם אבדט"ם עם הכולל, והוא עולה בגימטרי" בטחון (הובא באמרי נועם פר' ר"ח ובעטרת ישועה שם, ועי' לעיל הערה 40).

⁴⁴ ראה מש"כ הרש"ר **היש** (ויקרא פרק ה): שמיעת קול, טומאת מקדש וקדשיו ושבעת ביטוי קשורות, כלאורה, לסוגים שונים של מצוות. אך התורה הוציאה אותן מכלל שאר המצוות וקבעה להן קרבן בפני עצמו; ומכאן, שמצוות אלה קרובות במהותן הפנימית - ומצטרפות לסוג מיוחד של מושגים הלכיים.

הצד השווה שבשלוש המצוות האלה - שכולן מתייחסות לידיעה שבלב; העובר עליון מבחשת לידיעה - או מסיח דעתו ממנה, וכי' ואלה הם התחומים, שביניהם אלה נוגעות להם: שמיעת קול נוגעת לחברה - ויסוד החברה והמשפט; טומאת מקדש וקדשיו נוגעת למקדש - ויסוד המקדש הוא החירות המוסרית; שבעת ביטוי נוגעת לרוח - ויסוד הרוח הוא אמת המחשבה והרצון. שלושת היסודות האלה כלולים במושג ה"אמת": אמת המשפט, אמת המוסר, אמת הרוח. **הודרשה להיות נאמן לאמתיות אלה אינה נובעת משיקולי תועלת של הפרט או החברה; אלא ה' מציג תביעה זו לאדם; כל נפש מישראל מצווה על כך - ביחסה לחברה,**

³⁷ כמובן שמידת הוד יכולה היא להיות מנוצלת למטרות חיוביות, אלא שכאן אנו מדברים על מי שנכנע לטבע העולם במקום להיכנע לבורא יתברך.

³⁸ כמו שכתב הרש"ר **היש** (ויקרא פרק ד): הנפש היא עיצומה של האישיות, המתגלה בשכל וברצון; והגוף על אבריו וכוחותיו מסור לשלטונה והדרכתה. עתה שומה על הנפש להפעיל את שליטתה והדרכתה רק בתאמת הרצון; ולשם כך חייבת גם היא להשתעבד ל"אש - דת" - למען ישלטו בה אורה של תורה. **אם הגוף משועבד לנפש, והנפש משועבדת לה; הרי האדם עובד את ה' במעשיו - בכל חייו רוחו וגופו. רצונו השולט בנופו יגשים את רצון ה' בחירות מוסרית. שונה הדבר, אם הנפש "תחטא". באותה שעה היא יוצאת מתחום האור של אש - דת התורה** (זו היא המשמעות המילולית של לשון "חטא"; וכבר ניסונו לומר כן בביאורנו לבראשית ט"ו ט - על יסוד קירבת "חטא" - "חזקה"). ובמקום שהיא תפעיל את איברי גופה וכוחותיו רק במסגרת הגבולות שנתקדשו ברצון ה' - הרי קרובה הסכנה שתמרה בהם את רצונו. **וזה היא מעתה משמעות קרבן חטאת: הנפש יצאה מתחום שלטון רצון ה'; עתה היא חוזרת ומבקשת את קירבת ה' - שטוהרת מעשיה תלויה בה. הקרבן המבטא בקשה זו קרוי קרבן חטאת. בעצם בקשת קירבת ה' (קרבן) מכפרת הנפש על ריחוקה מאש - דת (חטאת).**

אולם אין אדם מביא קרבן על חטאו. אלא אם כן תחילתו וסופו בשגגה (עיי' שפת כפ ע"א). שהרי זו משמעות לשון הכתוב כאן: "נפש כי - תחטא: - אורו ועונו של רצון ה' לא האיר לנפש ולא הדרין את הרצון; כך הוא אופל רצונו של האדם בשגגה; לא רק מחמת שגגה, אלא תוך כדי שגגה - הוה אומר: תחילתו וסופו שגגה.

³⁹ שבאו לכפר עליו מעברותיו, או לזכר את נשמתו וכדו'.

⁴⁰ ראה מש"כ בספה"ק **אמרי נועם** (מבין המחבר, לסוכות) וז"ל: "יש לפרש הקרא (שמות ו ב-ג) 'ויזכר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ד' וירא אל אברהם כו' ושמי ד' לא נודעתי להם, ובזוה"ק (ח"ב דף כב) רבי אבא פתח 'בטו בדי' עדי עד', כי המתקת על ידי אותיות הקודמין שהם אבדט"ם העולה ע"ד, בבחינת נצח נחשב בדברי הארז"ל עם הכולל שיהיה עולה **מספר בטחון**."

עליו להיות עתה בצער, הרי הוא שמח בזה, ובוטח שגם זה טובתו.

תפילה [תפארת] - עולה

אחר הנ"ל בא שלב ה'תפילה'.

התפילה מקבילה היא למידת התפארת⁴⁵, שמה של ה'תפילה' נגזר מ'פילול' ו'פיתול', כלומר קשירה והתחברות⁴⁶, 'נפתולי אלקים נפתלתי עם אחתי'⁴⁷ - 'נתחברתי'⁴⁸, כי על ידי התפילה חווה האדם את תלותו בשפע האלוקי, ומחבר בין כלי רצונו האישי לשפע האור האלוקי המושפע באמצעות מידותיו של הבורא יתברך⁴⁹, וזהו יחד קוב"ה ושמירתה⁵⁰, שמיידת את המלכות [שכינתה] עם ז"א⁵¹ [קודשא בריך הוא].

זוהי מידת התפארת, ההרמוניה הנוצרת בעקבות המיזוג של שני המידות חסד וגבורה הקודמים לה. חסד הינו מניע לפרוץ החוצה, להשפיע, לתת, להעניק, ואילו גבורה היא

מניעה את הנפש להתרכז ולהתכנס בתוך עצמה, לקבל, לרכוש. התפארת היא יופי השילוב של שניהם יחד, לא חסד יותר מדי ולא גבורה, משהו באמצע - לתפארת העניין.

ידועה היא ומפורסמת בשער בת רבים שאלת הידיעה והבחירה, אשר עסקו בה רבים וגם טובים, לאורך כל הדורות [וראה באריכות על שאלת הידיעה והבחירה בגיליונות לפרשות צבאים ו-י.ל.ק].

הרמב"ם⁵² כידוע, עונה על כך על פי דברי הנביא ישעיהו "כי לא מחשבותי מחשבותיכם"⁵³, ש"אין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא שנאמר כי לא יראני האדם וחי כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא", ומסיים שם: "אבל נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקדוש ברוך הוא מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה אלא בראיות ברורות מדברי החכמה, ומפני זה נאמר כנבואה שדנין את האדם על

ברחוק יותר מן הראוי לא יגיע אל אדם שום חשק לקרב אליו, אבל כשידוע לו שיש בעיר הדבר ההוא, אזי יגיע לו תשוקה ע"ז, וידוע ע"פ כתבים שקודם התפילה כל העולמות אחר באחו, רק בתפילה כשמחבר האותיות והו פני"ם בפני"ם, אזי העולמות והנשמות קרובים זה לזה ואז יגיע לו חשק כפי מה שהוא אדם, כי יש אך אדם שיוכל לקרב אותיות עשרה, ויש אדם שיש לו מאה ויש מאלפים ויש מעשרת אלפים, הכל הולך בתר לבו, ונמצא בתפילה כי יש תפילה ג"כ אשר לא יוכל לקרב אליו ואין לו שום חשק רק כשידוע לו התשוקה בתפילה אזי יש בידו לקרב כפי יכולתו כנ"ל ויתכן אחר התפילה חוזרים אב"א. ואמר לנו מורי שהי' בו מעלה זו עבר ש"ק שהיתה לו תשוקה להתפלל קודם שעמד להתפלל, אבל לע"ע חממת טרדת הזמן וטרדת העולם המוטל עליו נאבדה ממנו, רק בעת התפילה שמקרב וכו' אזי נפשו חשקה בה, והבן סודו של דבר כמה נפלאים ונוראים יוצאים מזה.

47 בראשית ל ח.

48 רש"י שם.

⁴⁹ כמובא בספר"ק ישמש משה (פר עקב דקו קו י"א): ועל פי זה תבין כי הדבור כפה בענין התפלה, דאין במשמעו רק בקשה, הוא אליו לבד, והיינו קראינו כי קריאתה הוא בקול ואין זה כלל עבודה, רק הכונה על היחודים שבלב. וזה רצונו שיהיה חבר המדות על ידינו, והיינו עבודה שירת אליו ית' שמזמן לפניו כלים שישפיע בהם כרצונו.

⁵⁰ כמש"כ הר"ק ה' דקוק הכהן מלונין ז"ל בספר"ק ליקוטי אמרים (אות ט): ותפילה הוא לשון חיבור כי כל תפילה הוא התחברות והתיחדות קודשא בריך הוא ושכינתה דעל כן הוא בלחש.

⁵¹ כמובא בתחילת שער המינוות בזה"ל: דע כי כל תפילה היא בעולם העשיה בסוד תפילה לפני והיא המלכות השואלת צרכיה ומתפללת אל זעיר אנפין וסימנך ואני תפלה וזהו הטעם שכל לשון תפלה נכתב בתורה בלשון שפכת נפש כמש"כ ואשפך את נפשי לפני ה' והיא בחינת מלכות דאצילות או עולם העשיה הנקרא נפש.

⁵² הל' תשובה פ"ה ה"ה.

⁵³ ישעיהו נה ח.

ביחס למקדש וביחסה לעצמה ולה'. "ידיעות" אלה הופכות את הנפש לאדם יהודי: והממכחש לתן את הדין לפני ה'. המשפט הוא יסוד החברה, החירות המוסרית היא יסוד המקדש; האמת היא יסוד הרוח האנושית, בעלת המחשבה והרצון - וכל אלה חתומים בחותמו של הקדוש ברוך הוא, והוא המייצג אותם: הנה זה יסוד האמונה, שחיי ישראל מושתתים עליו. ואם יחס היהודי "אחת מאלה", כבר נגד בעצם ייעודו. ואם עבר על אחד מיסודות אלה - ולו רק מתוך העלם סמויים - הרי התורה דואגת לכך, שכל אדם מישראל, מנשיך ועד דלי דלים, ידע, שהוא "אשם לאחת מאלה": ידע, שכבר הגיעה אישיותו אל סף ה"שממה" - משעבר על הידיעה של אחת מאלה. כי כל אדם מישראל, מנשיך ועד דלי דלים, הוא ערב למשפט בחברה, למוסר במקדש ולאמת ברוח האדם. ולא תיחשב ממנו הכניסה ל"שממה", אלא אם כן "התודה אשר חטא עליה": יזכיר לעצמו את ה"יסודות הקדושים והנצחיים, שעבר עליהם במעשהו. יבטא בקרבן את החלטת לבבו - דעת את חובתו ולהיות נאמן לה; ובמרומי המזבח שבמקדש יזכה שנית בקירבת ה' שאבדה לו. ⁴⁵ עיי' בספר מערכת האלהות פ"ט".

⁴⁶ כמו שכתב בספר"ק ברא מים חיים (פרשת מטותי פרק כא) בזה"ל: או יאמר על זה הדרך, כי ידוע מה שכתב הרב הארי"ז ל' סוד אומרם (עיי' בכתב ה' ע"ה) המתפלל צריך שיחזיר פניו אל הכותל, כי כל בחינת הדינים הם ת"ל חמשה פעמים אלהים כנזכר והמתקנת הוא בשם הו"ה יתברך העולה כ"ו ונעשה בחינת כותל, כ"ו ת"ל וידוע אשר כל ענין תפילה הוא על דבר היחוד והתחברות הלאה כי על זה נקרא תפילה שהוא לשון חיבור ודיבוקות (משלשון (מבדבר י"ט, ט"ז) צמיד פתיל כידוע) ועל כן המתפלל צריך לחזור פניו אל הכותל בחינת המיתוק הזה לאכלאל אשא בימינא ולהמתיק הדין בשמו יתברך הו"ה וליחדם ביחודא שלים וכו'.

וראה מש"כ בספר"ק אמרי פנחס (שער ג - סדר היום ועניני תפלה אות ט): אין לו לאדם חשק להתפלל קודם התפילה, רק אחר שעומד להתפלל אזי מגיע לו חשק וחפץ להתפלל, וטעמו של דבר, מפני שכל שם חרוק מחברו כמה אלפים עולמות וגם כל אות מחבריו ובדבר הרוחא אין לו חשק להגיע אליו, רק אחר שהגיע ועמד להתפלל ומקרב את חבירו ושם בחבריו ומייחד הו"ה אדני ומקרב העולמות והנשמות אז הוא קרוב, ועי"ז יש לו חשק להתפלל, כי גם בגשמי הדבר ג"כ כך, שאם יהי' איזה דבר

מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע וזה הוא העיקר שכל דברי הנבואה תלויין בו".

כבר הזכר בדברינו לעיל כי אחד מחידושיה של תורת החסידות היא לראות את העולם מתוך זווית ראייתה של הנשמה האלוקית המפעמת בקרבנו, ומוזוית ראייתה הרי הכול אחד - הלא היא - מצאיות הבורא, כל ההיפרדות הנראית לעינינו אינה אלא דמיון בשכלינו, ולכן כשאנו בוחרים במשהו, בעצם הבורא עצמו שאנו מהווים חלק ממצאיותו הוא בחר בזאת, שהרי מקום הבחירה שלנו היא בנשמה שזוהי ניצוץ קטן מההוויה האלוקית האינסופית שממלאה את כל המצאיות לכל דרגותיה. כך שנמצא כי הבורא בעצמו בחר בבחירה זו, אלא שבמושכל ראשון נראה כאילו אנו משהו נפרד ממנו יתברך, וכאילו אנו כדבר נפרד בחרנו בבחירה זו, אך כשאדם מכניס את עצמו יותר ויותר לחוויה ש'הכל אלוקות, ואלוקות הכל'⁵⁵, אזי הוא תופס בדעתו - שלבוא ולומר שהשי"ת בחר במשהו או לומר שהאדם בחר במשהו אין אלו שני אמינות הסותרות אחת את האחרת כלל⁵⁶.

השכל האנושי המוגבל הקולט את המצאיות באמצעות חמשת חושיו אינו יכול להשיג אחדותיות זו, וזו

לכאורה כוונתו של הרמב"ם ש"אין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו", אלא אם כן יגיע האדם למצב בו יחוזה את אחדותה של ההוויה האלוקית האינסופית, או אז יבוא הוא להכרה מוחלטת בידיעתו של האלוקים, לא באמצעות מוח בינה אלא השגה דרך מוח חכמה⁵⁷, ואולי אף ברמת תודעה עמוקה יותר משניהם⁵⁸.

נמצא אם כן, שעל פי האמת האלוקית הרי זה נכון לומר שהאדם בחר במשהו, שהרי האדם והבורא אינם שנים אלא אחד, אלא שמוזוית ראייתו של הנברא הוראה את עצמו בדמיונו למשהו נפרד לכן הוא חושב משהו שאינו נכון, שהרי על פי האמת הוא מאוחד עם בוראו בייחוד גמור.

עבודת התפילה היא לייחד שמיא וארעא, להרגיש את התלות שלנו בהשפעותיהם של מידות הבורא, כי מצד אחד אנו צריכים לעשות כלים והכול תלוי בבחירתנו, ומצד שני הקב"ה הוא זה שמשפיע לנו והכל תלוי בידיעתו ובמידותיו, ובאמצעות התפילה אנו מחברים בין האורות והכלים בבחינת 'מאמין בחי עולמים וזורע'⁵⁹, שהרי לפי הקבלה⁶⁰ התפילה היא חיבור וזיווג בין תפירת למלכות, והרמ"ק⁶⁰ כותב - ביישובו על קושיות

⁵⁴ מימרא זו ידועה בשם הבעש"ט.

⁵⁵ כל זה נמנון ע"פ תורתו של הבעש"ט שהצמצום אינו כפשוטו אלא כלפי הנבראים, וראה באריכות ע"ז בגיליון 'לפר' קדושים.

⁵⁶ ישנם שלושה חלקים במוח האנושי: החכמה היא היכה לחוש את המהות - את המה, הבינה היא הבנת הגדרת העצם שיבינו לולותו אך לא את העצם עצמו, והדעת היא מיווג שני כוחות אלו.

⁵⁷ ולעולם לא יוכל האדם להגיע לסוף הכרה זו בשלימות כל זמן שהוא נשמה בגוף, וכמו שאומר הפסוק שמביא הרמב"ם "כי לא יראני האדם וחי".

⁵⁸ לשון התוס' בשבת (לא ע"א) שהביאו מהירושלמי.

⁵⁹ ראה מש"כ **מוהרי"ח** בספר **סוד ישרים** (חלק ג, שאלה יז) וז"ל: הנה נודע כי התפילה נקראת בדברי רבותינו ז"ל חיי שעה, וכמו שכתוב בגמרא שדבת דף י"ד, רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה, נמצא קרו לתפילה חיי שעה, והטעם כי **התפילה אף על פי שהיא בתקוה וזיווג תפירת ומלכות שהם זכר ונקבא נקראת על שם המלכות מפני שיעקר התיקון הוא לצרכה, וגם ההתחלה היא בה יודעו והמלכות נקראת שעה, כמו שכתב רבינו האר"י ז"ל בסוד המאמר אין לך אדם שאין לו שעה, והיינו כי השעה היא תת"ף רגעים והמלכות בנינה על ידי חמשה פעמים גבורה שהם חמשה פעמים ר"ו שעולים תת"ף, ולכן נקראת המלכות בשם שעה, ועיין מה שכתוב בשער הכוונות בריש הספר בכונת ברכת אשר יצא, וזה לשונו, אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת דהיינו בחינת מלכות שבעשיה הנקראת שעה כנודר בתיקונים תיקון ס"ט בסוד מול שעה גורם ובסוד שעה עומדת לו, עד כאן לשונו, עיין שם, ולכן חסידים הראשונים היו מושקין תפילה שלהם שיעור שעה אחת שהיא תת"ף רגעים שהיא בתיקון ובניין המלכות בנינה על ידי חמשה פעמים גבורה שעולין תת"ף, והוה הטעם האמיתי של שיעור תפילה עצמה שהיתה בשם שעה, ועל זה עשו אותם שתי שעות שקודם התפילה ושאר התפילה.**

⁶⁰ **פרדס רימונים** שער עצמות וכלים (ח) פרק טו.

וזה לשון **הרמ"ק** שם: אחר שהסכמנו בענין הספירות היותם עצמות וכלים, ונתבאר הענין הטיב שהתארים שבא"ס לא בו ממש הם אלא באמצעות ספירותיו, כפי שבארנו בפרקים הקודמים. **הרוחנות תירוף יפה ונעים על המבוכה הגדולה שנבוכו בה כל הפילוסופים ורוב חכמי ישראל האחרונים העוסקים בחיצוניות. והיא אותה ששאל הרמב"ם ז"ל בספר המדע בה' תשובה פ"ה וז"ל שמה תאמר והלא הקב"ה יודע כל מה שיהיה וקודם שיהיה, ידע שזה יהיה צדיק או רשע או לא ידע, אם ידע שיהיה צדיק, אי אפשר שלא יהיה צדיק, וא"ת שידע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע, הרי לא לא ידע האדבר על בוריו עכ"ל. והנה לפי השאלה הזאת א"א לומר שתהיה הידיעה למעלה ובחירה ביד האדם כי האחת מכחשת חברתה. ועתה אנו אין לנו מוז קושיא כלל ועקר. והענין כי הם הניחו בבורא הידיעה ואמרו שהוא יודע רוצה ויכול, כי עם היות בשאר התארים אין ליחסם אליו האלו אנו מוכרחים, וכן כתבו קצת מן המקובלים.**

ואני אומר כי אחר שאמרנו למעלה שהבורא חכם מתוך מדת החכמה ולא בחכמה שחוף ממנו כמו שהרחבנו הביאור בפרקים הקודמים. כן נאמר כי **הכתר נק' צרון והבורא רוצה בו** וכבר נאריך בזה בשער הצמצות פ"ו בע"ה. **וכן הבורא יכול בנינה כי הוא נקרא' כח כנודע. ויודע בדת כי מדת הדעת היא דעתו של הבורא ר"ל שהוא יודע בו, ומתוכו כדרך שביארה למעלה וכן מוכח כי דעת זה הוא דעתו וידיעתו שכן אמר הכתוב (שלי"ג) בדתו תהומות בקעו. ולא יקשה עלינו א"כ נמצא שאין הוא ודעתו אחד כמו שלא יקשה עלינו שהוה הוא וחכמה אחד כמו שנתבאר למעלה.**

ועתה הנה נודע כי הדעת הוא הת"ת כמו שבארנו בשער שלישי פ"ח. **ונודע שבחינת האדם אין מצד המלכות** כי ממנה ולמטה שני הדרכים ולפתח חטאת רובץ והיא הנקראת בחירה **וכן נקראת בית הבחירה** כנודע. ועתה נאמר כי שחילוק בידיעה קודם שיחטא האדם אעפ"י שעדיין לחטוא בין לאחר חטא. כי קודם שחטא היתה הידיעה בחטא ההוא בדת אבל לא היה עושה פגם ורושם למעלה מפני שעדיין לא פגם ולא

הידיעה והבחירה⁶¹ - כי התפארת מבטאת את הידיעה והמלכות את הבחירה.

קרבן העולה אף הוא⁶² מבטא מצד אחד את צורך הנפש לעלייה והתקדמות בבחינת 'בחירה' כנ"ל⁶³, ומצד שני היא מתארת התמסרות עצמית מוחלטת - 'כליל לאשים'⁶⁴, אלא שכאמור, תורת החסידות באה לגלות את הנשמה הפנימית - "חלק אלוך הממעל"⁶⁵ שבתוכי כעל ידי, המשעבדת את בחירותיו המחשבתיים⁶⁶ של הגוף לידיעתו ורצונו של השי"ת⁶⁷, וגורמת על ידי זה לשיתוף פעולה מלא בין הבחירה האנושית לידיעה האלוקית. זאת על ידי שהנשמה מרגישה את אחדות השם כפי שהיא באמת ש"אין עוד

מלבדו", שהאלוקות היא היא המציאות האמתית והפנימית של העולם ושל האדם.

כשלומודים את ספרי החסידות מבינים בצורה בהירה, ההתחווה שלנו כמציאות נפרדת מקדושתו של הקדוש ברוך הוא היא רק מחמת ה'קליפה' שמכסה ומעלמית על האמת - שהחיות האלוקית היא היא המהות⁶⁸, התוכן והעצם של כל נברא, והיא מהווה ומעניקה חיות לכל לב דופק, כל גרגיר חול, כל טיפת מים וכל פרח. האיני של כל היקום הוא בעצם השתקפות של האיני האלוקי.

אי לכך, היות האדם עבד השם הוא הביטוי המושלם ביותר של האיני, שאינו אלא השתקפות של האיני האלוקי.

ונקבה, כלומר למעלה מן המדות שיש בהן פועל ומקבל, אבל קרבן שלמים היה בין זכר בין נקבה כי הוא לוקו האמצעי המשלים בין המדות והכלול מהן, וכן שלמים אותיות משלים וכבר הזכרתי זה למעלה (בראשית פ"א, ו), ולכן כתוב בשלמים אם זכר אם נקבה, והחטאת נקבה ולא זכר כי הוא למדת שמו, ובדין שיהיה הקרבן נקבה. ומה שהיה קרבן אשם זכר, כי האשם בא על חיוב כרת וכדי שיתכפר בו החוטא ותשוב נפשו אל האלהים אשר נתנה כלומר אל הבינה אשר שם יסוד הנפשות ושמה שבתוכן, על כן היה זכר, כי המקום הזה הוא למעלה מן המדות, וזה שאמרו חז"ל (ברכות ל"ג ע"ג) במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינן יכולין למועד, וביאור סוד המאמר הזה כי צדיקים יסוד עולם מעונן של עולם אבל בעלי תשובה תשובתם הרמתה כי שם ביתם.

⁶⁵ איוב לא ב.

⁶⁶ שהרי קרבן העולה מכפר על הרהור הלב (ירושלמי יומא פרק ח).

⁶⁷ כדאיתא בספ"ק באר מים חיים (ויקרא א' פרק א) בזה"ל ואמנם מי שזוכה להעלות את כל לה הוא מכונה על שם קרבן העולה, כי הוא העולה כולה לה ואין לבעלי חלק בה, וכמאמר רבינו הקדוש ז"ל (מכתוב ק"ד) ולא נהנית אפילו באצבע טענה כי היה עושה הכל לשם ה' ולא הגיע לו הנאה, אף מקצת צדקתו, וזה נקרא (קהלת ג' כ"א) רוח בני אדם העולה היא למעלה כלומר כי זה מותר האדם מן הבהמה, לעלות אף במעשה הבהמה שלו למעלה, ועל כן אמרו (ויקרא רבה ז' ג) העולה באה לכפר על הרהור הלב כנזכר כי זה מאחר שעבר על זה במחשבה מחשבו שיהיה כל מעשיו לשם ה' בכל מיני גומניות ויהיה הוא עצמו עולה לה; תמיד כרוח בני אדם העולה היא תמיד למעלה כליל לה; אזי מביא קרבן עולה לה; הלאות בזה רצונו במעשה כי הוא רוצה מעתה להיות כליל לה; אלהיו בכל עשייתו, בדברים של מעלה ובלתי נשואים, ולקבל עליו באמת כן ליחד את לבבו ומחשבתו ודיבורו ומעשיו בכל תנועותיו והרגשותיו הידועות לו שיהיה הכל ביחוד אליו יתברך בלי שום מחשבת פסול חלילה, ואז קרבנו מכפרת על הרהורי לבו במה שנטה עד עתה לתאות הלב שלא לשם שמים.

⁶⁸ כמש"כ בספ"ק זרע קודש (בתחילת פ"ר כי תצא) ז"ל: כי הנה כתיב (בראשית ב' ז) ויפח באפיו נשמת חיים, ומאן דנפח וכו', שהנשמה הוא חלק אלוה כביכול, והחלק הזה משתוקק בטבעו תמיד למקורו ושושורו, לדבק חלק זה במקור המקורות ושושורו כל חלקי נשמות ישראל, רק שנתן השי"ת באדם היצר הרע, הוא רוצה להקטין ולמעט ולהאביד ח"ו זה החלק אלוה, ורוצה לשרשו מאריך חיים ח"ו, ומסיטו תמיד, להניח מלדבק במקור שורשו על ידי עבודתו ית"ש, רק לילך אחר תאוות ושאר עבירות, שהם מסכים המבדילים מלדבק זה החלק אלוה, בשושורו ומקורו.

הגביר החיצונים. וכן דרך זה בידיעה העליונה לעיני צדקה ושאר מצות כי עם היות שידוע למעלה אין המצוה משפעת ולא מאירה עד שייעשה אותה ושל" (בראשית כ"ב) עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה. והכונה כי עם היות שהידיעה היתה למעלה עכ"ל לא היתה התפארת והמלכות מתחילים ומשפיעים מצד אותה ידיעה כי היתה ככה. אמנם אחר שבאה בפועל ונעשה המצוה הנה היתה הידיעה בפועל ונתחידו ה"ע עם המלכות על ידו. והנה עתה ידעתי שהוא לשון ידיעה וחיבור כמו והאדם ידע כי ישם ד' וכן לעיני העבירה אותה הידיעה העליונה שהיתה בדעת לא עשתה רושם מפני שהקב"ה אינו דן אלא באשר הוא שם אבל אחר שחטא הוא עושה רושם ופגם למעלה.

⁶¹ וראה באריכות על יישובו של הרמ"ק בגילוינו לפרשת וילך.

⁶² ראה מש"כ בספר שו"ש סודות (אות תנה, ענין קרבן עולה); והנה העולה תרמוז למדת אדני"ל להעלותה במדת הרחמים עד מחשבה טהורה ולכן כולה כליל אין בה חלק לא' מישראל ולא לכהנים רק ליחד המלכה במלך.

⁶³ ראה לעיל בהערה 33.

וראה מש"כ בספר לשם שבו ואחלה (הקדמות ושערים, שער הפנה קדום; פרק לב) בזה"ל: והנה ראה המאציל ית"ש לסדר את כל המציאות כולו בבחי' אור וכלי גוף ונשמה. כדי ליתן הבחירה להאדם להיות עולה ויורד עולה ע"י הנשמה ויורד ע"י הגוף. וכדי תלולת את כח התיקון בהאדם עצמו שיתקן את הגוף ע"י הנשמה שבו ויזכר את הגוף לבחי' נשמה.

⁶⁴ וראה מש"כ במשך חכמה (ויקרא א' ז); ואם מן הצאן קרבנו כו', ושחט אותו על ירך המזבח צפונה - הנה נכתב צפון בצאן ולא בן בקר, אע"ג בכל מקום כתיב במקום העולה (וי' כ"ד, כ"ט), אלמא דשם עולה הוא נשחט בצפון, ובכל זה נזרה התורה להזכיר צפון רק בצאן ולא בבקר, ומש"ה בפר משיח ובפר העלם דבר לא נזכר במקום העולה, ועיין ת"כ, (ענין פי' ר"א, רמז) וירש פ"ק איהו מקומן, (ובחסד דף ח) אמרו במדרש (בראשית רבה ז' - ז) לפי שצפון מורה על קדושתו של יצחק שצפון אפרו לזכרון לפני ה' תמיד. והכוונה, שאמרו שרוח צפונית תפוחה (בבא בתרא כ"ה) ומורה על הבחירה החפשית שעשה אברהם אבינו שיהיה מסור נפשו של הישראלי להשם וכמעט ששלל הבחירה מכניו אחריו, וכמעט הוקבע טבע קיים בנפש הישראלי למסור עצמו על אבות השי"ת, לכן לא כתיב רק בן צאן זכר לאילוי של יצחק הבא תמות יצחק, ולכן לא נזכר בן בקר בהדיא, דגם אלה שתכנהו (ישעיה מ"ט, ט) זה מעשה העגל (ברכות לב) אשר עשו שור אוכל עשב (ע' תהלים ק"ב) ואינו צפון לפניו.

וראה עוד מש"כ רבנו בחיי (ויקרא א' ט) הובא בספר תורת העולה לרמ"א חלק ב' פרק ב' וט' ז"ל: גם צריך שתתעורר במה שהיה קרבן עולה זכר ולא נקבה, והחטאת נקבה אלא זכר, והשלמים אם זכר אם נקבה, הטעם הוא כי נכלית הכוונה בקרבן עולה שהוא למעלה מהמקום ששם מתחלקין זכר

לפיכך בא קרבן התודה דווקא אחרי איזו צרה - "ארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות, מי שהיה חולה ונתרפא, מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא"⁷⁰ - כי דווקא אז מתגלה כי הגבורות אף הם חסדים.

הודיה [חסד] - שלמים

אף לאחר שהודה האדם לבורא מתוך רגשות הכרת תודה על הישועה הפלאית שהזמנה לפתחו, עדיין ישנו חיבור יותר פנימי ועצמי.

יש אדם שאינו ממתין לבוא הטובה והישועה, אלא מעצמו מתעורר הוא להודות לבוראו על עצם מה ש"אנו עמך ואתה אלוקינו, אנו בניך ואתה אדוננו, אנו עבדיך ואתה אדונינו, אנו צאנך ואתה רוענו"⁷¹.

זהו מחמת שאדם זה רואה לפניו בכל עת את טוב חסדו של השי"ת המשפיע אליו בכל עת ללא הרף. ולא דווקא כשיש חסד מרובה אלא הוא מודה על עצם מה שהוא קיים חי ונושם, על הדברים הכי פשוטים.

רגשי הודיה אלו מתאימים הם לקרבן השלמים הבא מתוך הרגשת שלימות ושביעות רצון שאין בה תחושת חיסרון. לפיכך השלמים נקראים כך מלשון שלימות, כי הם עושים שלום לכל - למזבח, לכהנים, ולישראל⁷².

עבודת השי"ת אינה שוללת את מציאות האדם, אלא להיפך, היא ההגשמה העצמית הטובה ביותר. אדרבה: אם האדם משקיע עצמו בתאוות עולם הזה, או-אז הוא מתנכר לאני האמיתי שלו ומשקיע את חייו בטיפוח הכיסי שמסתיר על עצם מהותו, כדוגמת אדם שמשקיע מאמץ רב בטיפוח המעיל שלו במחשבה שהמעיל הוא האדם עצמו...

ישועה [גבורה] - תודה

בהשקפה ראשונה נראה כאילו שמידת הגבורה היא זו אשר מביאה עלינו את כל הרע, אלא שבדיקו להיפך, מידת הגבורה היא זו אשר מגבילה את אינסופיותו של השפע האלוקי המתפשט ללא גבול ומידה, ומכניסה אותו לתוך כלים מתאימים כך שיוכל להופיע כאן בעולם, לבראים מוגבלים.

מידת הגבורה כנזכר, מבטאת את קרבן התודה שאף היא סוג של שלמים, ובאה לבטא את הרגשת התודה הבאה מתוך אותה הרגשה של שלימות. כי מידת הגבורה היא בעצם ההשלמה לשפע הנשפע ממידת החסד, שהרי אם אין לה להשפיע כלים אין היא יכולה להתקבל על ידי הנבראים.

ולכן שורש הגבורות והכלים באים ממקום נעלה יותר משורש האורות והחסדים, אולם זה יתגלה רק לעתיד, שאז יהיה קורח כהן גדול, ותיפסק ההלכה כבית שמאי⁶⁹.

הרי לפניך מפורש שלעתיד לבוא נשמות הגבורות יתעלו על נשמות החסדים והעבודה יהיה בלויים כי יטהר הגבורה לגמרי ורוח הטומאה יעבי מן הארץ ושוב אין חשש כי בהיעלמות הגבורה יאחזו החיצונים בהם כי אין שטן ופגע רע בעולם. וקרח יחזור בבחינת צדיק כתמר. כי כאשר רצה בדעתו כן יהיה והוא מפורש קין ויטהר ויתעלה למעלה למעלה כדבר האמור.

⁷⁰ ברכות נד ע"ב.

⁷¹ מתוך תחילת נוסח היוזיו ביה"כ.

⁷² כלש' המדרש תנחומא (שם ד): זבח שלמים שהוא עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל, היאך העולה אין כתיב בה שלום, ולא בחטאת ולא באשם אלא בתודה, בא וראה העולה היתה כלה כליל לאישים והחטאת היתה דמה ואמוריה למזבח ועורה ובשרה לכהן אבל לישראל לא היתה ממנה הנאה, וכן האשם אבל התודה היתה דמה ואמוריה למזבח והחזק והשוק לכהנים ועורה ובשרה לישראל, נמצאת עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל לפיכך נקראת זבח השלמים שהיה עושה שלום לכל.

⁶⁹ כדאיתא בספ"ק באר מים חיים (פר קרח) ז"ל: ומעתה ראה והבין מה נעמו ומה צדקו בדרי חז"ל (ספ"ק דין ק"ח), וקבלתינו בדברי מרן הרב הארי"ז שאמרו שקרח עתיד לעלות לעתיד לבוא, ועוד מכנה אותו בקבלה על שם צדיק שמכניסו בכלל הכתוב (תהלים צ"ב, י"ח) צדיק כתמיד יפרח סופי תיבות קרח כנזכר למעלה. כי כן הוא האמת שלעתיד לבוא יהיה הלו לכהן והנשמות הנאחזין בגבורה יתגברו הם למעלה על נשמות הנמשכין מחסד כמו שכתוב מפורש בדברי מרן הנזכר (בליקוטי תורה ליקוטי יחזקאל אחר פסוק החיות רצוא ובר) וזה לשונו, והנה יחזקאל היה מפורש קין וכבר הודעתך כי קין הוא הבכור שנטול עטרת הכהונה כידוע אלא שאחר כך ניטלה הכהונה וכו' כי מעלת הגבורות גבוה מן החסדים כסוד אשת חיל עטרת בעלה וכו' נמצא כי הלויים היו ראויים להיות כהנים וכו' אמנם בעולם הזה ששורש הבל הם החסדים יותר נקיים ורובם טוב לכן הם כהנים אבל לעתיד לבוא שניקה קין ויטהר, יחזור לכבודו באופן שהכהנים יהיו לויים והלויים כהנים. ולפי ששום אחד לא דיבר בענין העבודה שלעתיד לבוא וזולתי יחזקאל לכן היה מתנבא הדבר הזה ואומר (יחזקאל מ"ד, ט"ו) והכהנים הלויים שהלויים יחזרו לכהנים וכו' יחזקאל היה מפורש קין וכו' ולי משפט הבכורה והכהונה לכן היה מתנבא על בנואה זו וכו' עד כאן.